

Maria Antònia Oliver, del realisme mític a la novel·la negra

TINA BALICÉ / ARXIU EL TEMPS

Maria Antònia Oliver (Manacor, Mallorca, 1946 - Sencelles, Mallorca, 2022) va ser escriptora, traductora, guionista, activista i gestora cultural; va ser de les primeres a denunciar el turisme a l'illa en una novel·la; va crear la primera dona detectiu de la literatura catalana, i va defensar les seves idees (feminisme i sobiranisme) fins al final, a pesar d'una malaltia cardíaca que la va obligar a rebre un cor trasplantat i la va allunyar de la passió d'escriure. Va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes el 2016.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser

Maria Antònia Oliver va fer de tot per dedicar-se a la literatura i viure d'ella. Tot i que no escrivia des del 2007, quan va publicar *Colors de mar* (Proa), havia estat escriptora, traductora, guionista de ràdio i televisió, impulsora de col·lectius literaris com Ofèlia Dracs i moltes altres fites que van ser claus entre el final del franquisme i els anys noranta. El Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de 2016 reconeixia tot aquell esforç, que, finalment, una malaltia del cor va frenar —va rebre un trasplantament el 1997— i la tristor va deixar al ralenti —el seu marit, el també escriptor Jaume Fuster, va morir poc després, el 1998. Malgrat això, ella va continuar amb la seva activitat ideològica i política al capdavant de l'Assemblea Sobiranista de Mallorca.

ISAAC BUJ / ARXIU EL TEMPS

Oliver va començar la seva carrera literària amb una novel·la sobre un fenomen que, durant els seixanta, ja havia començat a modificar el paisatge de Mallorca: *Cròniques d'un mig estiu* (Club Editor, 1970). Segons en Damià Pons, aquesta novel·la forma part d'una triada d'obres que, en aquell moment "va començar un nou cicle de literatura" a l'illa. "Amb *Els carnisers* de Guillem Frontera i *39° a l'ombra*, d'Antònia Vicens, són novel·les que, de sobte, parlen de l'impacte del turisme de masses sobre la societat mallorquina. En aquell moment, aquestes obres ens van seduir moltíssim, perquè parlaven d'aquelles coses que estàvem veient en temps real: literatura catalana de gent com tu que parlava com tu i tractava els temes que et preocupaven". Això iniciava, afegeix Pons, un cicle nou de literatura "molt basat en l'autoanàlisi de l'illa". Pons puntualitza que en Baltasar Porcel ja "havia introduït la contemporaneïtat, però ho havia fet mirant el passat, centrant-se en temes com el contraban".

La seva segona obra seria un canvi significatiu de gènere i un tret únic i distintiu de la resta de la literatura escrita per Maria Antònia Oliver. A *Cròniques de la molt anomenada ciutat de Montcarràs* (1972), on creava un univers literari en el seu

Manacor natal i hi introduïa la fantasia a partir dels arguments de les tradicionals rondalles mallorquines.

Damià Pons destaca que aquí "Oliver feia un canvi de registre i s'orientava cap a una història de nissagues familiars, amb una lectura més mítica i influències del realisme màgic, que ella adapta i fa evolucionar a través de les rondalles mallorquines". Pons recorda que "l'impacte de *Cien años de soledad* era difícil d'esquivar, en aquell moment, per un escriptor jove", però opina que "la seva jugada mestra va ser passar aquest món de ficció a través de la teva pròpia tradició literària". Creu que la tria d'Oliver la van continuar altres autors "com Janer Manila, que després escriu *Els alicorns* [1972] i amb barreja d'aquest realisme mític sobre la història de Mallorca".

L'escriptora Margarida Aritzeta va conèixer Maria Antònia Oliver en ple franquisme i a través de la militància política clandestina. Això va impedir que reconegués en ella l'escriptora que ja havia llegit: "Jo era estudiant i encara no em plantejava escriure. Militava al PSAN i recordo haver anat a alguna reunió a casa seva, però no sabia que ella era la Maria Antònia Oliver, perquè no donàvem el nostre nom ni cap més referència". →

TANIA CASTRO / ARXIU EL TEMPS

→ Maria Antònia Oliver va arribar a Barcelona el 1969, després de casar-se amb Jaume Fuster, i aviat va començar a militar al PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional), una militància pancatalanista que, com la feminista, no va abandonar mai.

Aritzeta i Oliver es retrobarien anys després al col·lectiu Ofèlia Dracs, un grup d'escriptors que apostava per la literatura de gènere i es fixaven el repte d'escriure contes —primer, eròtics; després, relats de terror, de misteri o policíacs— que publicaven conjuntament sota el nom d'Ofèlia Dracs. Hi havia Oliver i Jaume Fuster, Jaume Cabré, Vicenç Villatoro i molts altres, als quals, esporàdicament, se'ls van unir Quim Monzó o Carme Riera, entre d'altres.

Aritzeta recorda que Maria Antònia Oliver, de bon començament, no volia escriure novel·la negra: "Ella era molt feminista i es plantejava l'escriptura des dels seus plantejaments ideològics. Pensava que la novel·la negra tenia estereotips masculistes i violents que no encaixaven amb les seves idees". Les coses van canviar quan el col·lectiu Ofèlia Dracs va plantejar publicar un volum d'aquest gènere i a Oliver li va agradar. Després d'això va crear una detectiu, Lònia Guiu, que es va estrenar el 1985 amb *Estudi en lila*. Després d'anys sen-

se reeditar-la, l'editorial La Magrana va portar a les llibreries una nova edició d'aquesta novel·la, el mateix dia que va morir la seva autora, dijous 10 de febrer. Lònia Guiu, la primera detectiu de la literatura catalana, protagonitzaria també *Antípodes* (1988) i *El sol que fa l'ànec* (1994), tots dos a La Magrana. Segons Aritzeta, Maria Antònia Oliver volia recuperar Lònia Guiu per a una novel·la on explicaria l'experiència del trasplantament del cor, "però no ho va poder fer".

Maria Antònia Oliver en va parlar en un dels relats que formen part del seu últim llibre publicat: *Colors de mar* (Proa, 2007).

Aritzeta creu que Oliver va ser pionera en molts aspectes i les seves novel·les estan carregades d'elements postmoderns «com la hibridació de gèneres i molta hipertextualitat, probablement nascuda de la seva feina com a traductora». Oliver ens ha deixat traduccions d'obres cabdals, com la imprescindible i monumental *Moby Dick*; *Els anys*; *Orlando*, i *Les ones*, de Virginia Woolf, o el *Peter Pan*, de Barrie.

Precisament una de les coses que Maria Antònia Oliver i Jaume Fuster van aconseguir és demostrar que es podia ser professional de l'escriptura i viure de la literatura, combinada amb articles pe-

riodístics, guions per a televisió i ràdio, i traduccions.

"Al mateix temps —recorda Aritzeta— van convertir la seva casa de Biniali (Mallorca) en una mena de residència d'escriptors per on vam passar moltíssima gent i sempre van ser molt ben rebuts".

Va ser també l'època en què, tant ella com Jaume Fuster, segons Damià Pons, van introduir el gènere fantàstic hereu de J. R. R. Tolkien o Michel Ende. Fuster, amb la trilogia de *L'illa de les tres taronges*, *L'anell de ferro* i *El jardí de les palmes* i Oliver amb *Crineres de foc* (Ed. 62).

El 2016, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes va reconèixer els mèrits que havia tingut com a pionera en la literatura catalana amb tota la seva obra. Coincidint amb aquell premi, Pere Antoni Pons li va fer una entrevista que Oliver tancava explicant un somni seu després d'una operació: "Jo era una dona vella i caminava malament, amb l'ajuda d'un gaiato. Avançava amb penes i treballs per dins una cova verda on hi havia un rierol d'aigua cristal·lina. En el somni, jo caminava, queia i em tornava a aixecar, una vegada i una altra. Al cap d'un temps, vaig entendre el sentit d'aquell somni. Caminar, caure i tornar-me a aixecar és el que he fet tota la vida". ●